

Лілія Шпирало-Запоточна
доцент кафедри менеджменту мистецтва Львівської
національної академії мистецтв

Lilia Shpyralo-Zapotochna
Associate Professor at the Department of Art Management
of the Lviv National Academy of Arts

e-mail: lilia_shp@ukr.net orcid.org/0000-0001-5465-6660

Сучасний художній процес: Природа реальності та віртуальності

Contemporary Art Process: Nature of Reality and Virtuality

Анотація. У контексті сучасного художнього процесу розглядається взаємодія класичної образотворчої традиції та нових технологій. Досліджується оновлена природа сучасного мистецтва України, уточнюються її естетичні, етичні та комунікативні координати. Формування візуальної культури розглядається як творча платформа для виникнення нових віртуальних практик та інноваційних форм існування мистецтва. Серед актуальних мистецьких напрямів медійного мистецтва аналізуються тенденції та особливості розвитку вітчизняного відеоарту.

Ключові слова: мистецтво, художній процес, відеоарт, медійне мистецтво, віртуальний простір.

Постановка проблеми. У другій половині ХХ століття у суспільному житті та світових культурно-мистецьких практиках відбулися важливі зміни, що спричинили переосмислення самої природи мистецтва, його ролі та місця в системі цінностей сучасного художнього процесу. В нових умовах поле функціонування мистецтва вийшло за межі усталеного художнього середовища. Трансформувалися як форми художньої творчості, так і шляхи її презентації. З розвитком цифрових технологій перехід образотворчого мистецтва в нову якість був завершений і відкрив перед художниками можливості віртуальної присутності.

Наприкінці ХХ століття Україна вступила в новий етап свого розвитку, активно долучившись до світових економічних, соціальних, культуротворчих і комунікативних процесів. Мистецтво України, яке з'явилося на художній арені за доби Перебудови, виявилось тим простором культурної рефлексії, де пострадянська реальність і національне самовизначення набули певної візуалізації [5, с. 11]. Покоління художників кінця 1980-х — початку 1990-х років впевнено окреслило свій «європейський» вектор розвитку та підключило національний простір до актуальних художніх проблем.

Кожне наступне десятиліття ставало знаковим в оцінці явищ сучасного буття та художнього процесу в цілому. В результаті входження в загальноєвропейський культурний простір, приєднання до світових надбань відбувалося переосмислення попереднього досвіду, уточнювалися економічні, естетичні, етичні координати, межі традиційного виміру дійсності.

Розвиток комп'ютерних технологій обумовив зміну способу мислення та передачі інформації, що вплинуло на загальну картину художнього процесу. Віртуальний стан мистецтва та віртуальне буття почало розглядатися як самостійний незалежний вид художньої творчості. Поява Інтернету актуалізувала наміри художника щодо освоєння принципово нового альтернативного середовища. Це спричинило виникнення та поширення у вітчизняному культурному просторі різноманітних творчих практик.

Виклад основного матеріалу. 1990-ті роки в актуальному мистецтві України позначені зацікавленістю новими видами медійного мистецтва — передусім відеоартом. Тенденції українського відео цих років полягали як у ціннісній концептуальній, так і в технологічній складовій — без жодного змонтованого кадру та з мінімумом штучних відеоефектів. До творення перших концептуальних відеопроєктів долучаються представники різних регіональних шкіл України, передусім Києва, Харкова, Львова. Зокрема, у Львові «Хрести» (1995) (Альфред Максименко, Анна Куц, Віктор Довгалюк, у колаборації) були першою відеороботою з унікальним на той час та інноваційним і нині у професійному кіно методом, де аудіоряд не накладався на зображення, а звучав і писався безпосередньо на камеру під час зйомки. До того ж це був перший український відеоарт, відзнятий у Львові та продемонстрований за кордоном [3, с. 8].

На межі тисячоліть у вітчизняному художньому просторі знову спостерігається зацікавлення медійним

мистецтвом. Саме в цей час відеоарт з окремих творчих практик переходить у ранг професійного візуального мистецтва з новими технологічними можливостями. В Україні з'являється низка художників, орієнтованих безпосередньо на роботу з медіа: це одесити Гліб Катчук і Ольга Кашімбаєва, Мирослав Кульчицький та Вадим Чекарський, харків'яни Олександр Верещак та Маргарита Зінець, кияни Іван Цюпка, Оксана Чепелик [2, с. 138]. Характерною особливістю вітчизняного відеоарту стає цитатність, що ґрунтується на використанні різних відеоматеріалів, класичних творів світового кінематографа з подальшим переформатуванням та авторським узагальненням. З роками відеоарт охопив широке поле діяльності, поступово трансформуючись на потужну індустрію, що й далі активно розвивається і продукує нові форми візуального вираження.

У XXI столітті головними експериментальними платформами нових технологій в мережі інтернет стають фотографія та різні напрями та форми сучасного цифрового мистецтва.

Взаємодія нових технологій та класичної образотворчої традиції є прикметною ознакою часу. Чимало вітчизняних художників після захоплення медійним мистецтвом повертаються в лоно традиційного образотворення, але з урахуванням досвіду, здобутого в співпраці з новітніми медіа. Художник Степан Рябченко, який матеріалізує візуальні образи, послуговуючись новими технологіями, вважає, що цифрове мистецтво розширило горизонт можливостей як у сенсі нових ідей, так і щодо інструментарію. Віртуальний світ у його розумінні — це простір зі створення проекту утопії, голограма людських мрій [4].

Стрімкий розвиток технологій обумовив синхронність двох паралельних процесів — становлення художньої практики синтезу мистецтв і виникнення сприятливих умов з її реалізації [1, с. 356–357]. Дедалі більшої популярності серед просунутого інтелектуального суспільства набувають синтетичні проекти, що поєднують як класичні види мистецтва, так і медійні. До таких експериментів активно долучається молоде покоління художників. В арт-просторі Львівської національної академії мистецтв концептуальні синтетичні проекти створюють студенти та випускники вишу, серед яких Артур Солецький, Руслан Лучко, Марина Наумчук.

Сучасний художній процес — безмежне поле для дискурсу. Проблема дискурсивності мистецтва в сучасному світі та в Україні зокрема пов'язана як зі способом презентації самого мистецтва, так і зі способом життя соціуму, з самою епохою, що існує у віртуальному просторі. У «віртуальній реальності» твір мистецтва втрачає самостійність і недоторканність, властиві йому в умовах реального існування та набуває властивостей тексту, де всі елементи рівноправні й рівнозначні. Матеріальна форма існування мистецтва перестає бути єдиною і визначальною. Поряд

із творами мистецтва, втіленими у матеріальній формі, з'являються віртуальні двійники, в яких немає тактильних і фактурних характеристик. Отже, можна стверджувати принципово відмінну природу мистецтва у віртуальному вимірі, коли змінюється не лише спосіб його презентації, але й спосіб участі в житті людей, функції й принципи зв'язку з іншими видами та формами діяльності, світом і суспільством.

Таким чином, переосмислюється й сама етика спілкування з мистецтвом. Річ не лише в тім, що створений у віртуальному просторі, на основі використання сучасних цифрових технологій художній твір в реальному часі спроможний існувати одночасно на різних полюсах цього простору, а в тому, що він стає легкодоступним для всіх користувачів комп'ютерних мереж.

Сьогодні віртуальний простір є тією технологічною властивістю, яка пропонує власний погляд на дійсність і задає нову форму існування мистецтва. Така творчість орієнтована на виявлення естетичного потенціалу інтернет-середовища, використання різноманітних інтернет-технологій як художнього інструментарію. Більша частина таких проектів ґрунтується на візуалізації технічних параметрів мережі, зокрема технології представлення інформації, особливостях програмного забезпечення, гіпертекстуальній формі організації тощо.

Естетичне освоєння віртуального простору призвело до виникнення низки філософських і художніх концепцій мистецтва. Художник, філософ та теоретик мистецтва Джозеф Нехватал стверджує, що комп'ютерна віртуальність є дієвим засобом створення та розуміння сучасного мистецтва. Внаслідок інтеграції науки, технології, міфу та свідомості формується нова якість мистецтва, яка змінює наше сприйняття дійсності альтернативним розумінням простору та часу [6, с. 123].

Серед провідних напрямів, що характеризують сучасний художній процес, можна виокремити такі:

- стрімке освоєння віртуального простору як сфери художньої діяльності;
- активне використання нових структурних форм синтезу;
- створення інтерактивних художніх проектів.

Висновки. Віртуальний стан мистецтва як одна з тенденцій загальної картини художнього процесу не лише збагачує сучасну культуру, але й відображає нову якість її буття. Віртуальність відкривається художньому мисленню як нове поле творчої діяльності, як віртуальний простір, де ці властивості реалізуються як новий модус і фаза його розвитку. Світ віртуальних практик і математично вивірених структурних взаємозалежностей акцентується не тільки як сфера абстрактного зображення, в якому інтелектуальна гра поєднана з емоційним самовираженням, але й як спосіб репродукування предметної художньої творчості в новому вимірі та новій якості нематеріального еквівалента.

Література

1. Ерохин С. В. Эстетика цифрового изобразительного искусства. Санкт-Петербург: Алетейя, 2010. 432 с.
2. Ложкина А., Соловйов О. Українське сучасне мистецтво: Історичний нарис. Арсенале 2012. Перша міжнародна київська бієнале сучасного мистецтва: Каталог. Київ, 2012. С. 116–148.
3. Максименко А. Відеоарт у Львові (творення перших концептуальних відеопроектів) // Вісник Львівської національної академії мистецтв. Львів: ЛНАМ, 2018. Вип. 36. С. 4–23.
4. Рублевська Р. ART NOW: Степан Рябченко. Про мистецтво нової доби // ART UKRAINE. 2018. URL: <http://artukraine.com.ua/a/art-now--stepan-ryabchenko-pro-mistectvo-novoi-dobi> (дата звернення: 13.06.2019).
5. Склярєнко Г. Сучасне мистецтво України. Портрети художників. Київ: Huss, 2016. 376 с.: іл.
6. Levis J. Joseph Nechwatal at Universal Concept Unlimited // Art in America. 2003. March. P. 123–124.

References

1. Erohin S. V. Estetika tsifrovogo izobrazitel'nogo iskusstva. Sant-Peterburg: Aleteyya, 2010. 432 s.
2. Lozhkina A., Soloviov O. Ukrainske suchasne mystetstvo: Istorychnyi narys. Arsenale 2012. Persha mizhnarodna kyivska biienale suchasnoho mystetstva: Kataloh. Kyiv, 2012. S. 116–148.
3. Maksymenko A. Videoart u Lvovi (tvorennia pershykh kontseptualnykh videoproektiv) // Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv. Lviv: LNAM, 2018. Vyp. 36. S. 4–23.
4. Rublevska R. ART NOW: Stepan Riabchenko. Pro mystetstvo novoi doby // ART UKRAINE. 2018. URL: <http://artukraine.com.ua/a/art-now--stepan-ryabchenko-pro-mistectvo-novoi-dobi> (access date: 06.13.2019).
5. Skliarenko H. Suchasne mystetstvo Ukrainy. Portrety khudozhnykiv. Kyiv: Huss, 2016. 376 s.: il.
6. Levis J. Joseph Nechwatal at Universal Concept Unlimited // Art in America. 2003. March. P. 123–124.

Shpyralo-Zapotochna L.**Contemporary Art Process: Nature of Reality and Virtuality**

Abstract. The interaction of the classical painting tradition and the new technologies within the contemporary art process is considered in the article. The renewed area of Ukrainian contemporary art is explored, its aesthetic, ethical and communicative coordinates are specified. Formation of visual culture is considered as a creative platform for the new virtual practices and innovative forms of the art existence. Among the topical trends of the media art the special emphasis is made on the tendencies and features of development of Ukrainian video art.

Keywords: art, artistic process, video art, media art, virtual space.

Шпирало-Запотоchna Л.**Современный художественный процесс: природа реальности и виртуальности**

Аннотация. Взаимодействие классической живописной традиции и новых технологий рассмотрено в контексте современного художественного процесса. Исследуется обновленная природа современного искусства Украины, уточняются ее эстетические, этические и коммуникативные координаты. Формирование визуальной культуры рассматривается как творческая платформа для возникновения новых виртуальных практик и инновационных форм существования искусства. Среди актуальных художественных направлений медийного искусства проанализированы тенденции и особенности развития отечественного видеоарта.

Ключевые слова: искусство, художественный процесс, видеоарт, медиаискусство, виртуальное пространство.

Стаття надійшла до редакції 11.06.2019